

KESKUSTELUJA HENKIEN KANSSA

Emanuel Swedenborg:
Clavis Hieroglyphica. Hieroglyfinen avain ja muita filosofisia tekstejä. Suom. ja johdanto
Jyrki Siukonen. Gaudeamus, Helsinki 2000. 199 s.

Omituisten opusten galleria sen kun kasvaa. Nyt on nimittäin Gaudeamus ottanut kustannusohjelmaansa varsinaisen laji-tyypin valiokappaleen, ruotsalaisen ajattelijan ja kulttuuripersoonan Emanuel Swedenborgin (1688-1772) tekstikokoelman kääntäjän selitysohjelmaa ryyditettyä. Vai pitäisikö sanoa päinvastoin: kääntäjä Jyrki Siukosen Swedenborg-tutkimusta höystämään on poimittu muutama edustava otos mainitun ruotsalaisfilosofin kirjallisesta tuotannosta. Käsillä oleva kirja *Clavis Hieroglyphica* ei ole siis Swedenborgin itsensä julkaisema kokoelma, vaan kantaa Swedenborgin kuoleman jälkeen julkaistun teoksen nimeä - joka puolestaan sai otsakkeensa samannimisestä artikkelista.

Vaikka Swedenborgin ajattelulla on ollut kauaskantoiset vaikutukset länsimaaisessa filosofiasa ja kulttuurihistoriassa, hänet vai-vihkaa ohitetaan useimmissa historiategok-sissa ja ensyklopedioissa. Henkimaailmassa liikuskeleva Swedenborgin ajattelu vaikutta-nee melko mielipuoliselta nykyajan tietee-lis-tekniselle mielelle. Vai onko tämän eso-terikon sivuuttamisessa kyse joskus peräti tieteen historian (tiedostamattomasta?) kau-nistelusta? Vaikka hänen tuotannostaan suu-ri osa olisikin nykyperspektiivistä katsoen ai-van älytöntä juttua, ei hänen vaikutukseensa ajattelun historiaan tulisi kintaallakaan vii-tata. Monet merkittävät filosofit ja kirjailijat ovat eksplikoineet velkaansa Swedenborgil-le. Näihin ovat kuuluneet niin August Strindberg, William James kuin Immanuel Kantkin. Tässä mielessä tämä käännös pe-rusteleekin oman olemassaolonsa. Filosofian historioissa Swedenborg sivuutetaan useim-miten joko kokonaan tai lyhyellä tokaisulla siitä, miten hän on vaikuttanut jälkipolviin. Edes ruotsalaiset itse eivät juuri maanmies-tään tunne, mutta paljolti ovat toisaalta mel-täkin unohtuneet oman maamme viisaat – esimerkiksi Pursiaisen taannoinen tutkimus Sigfrid Aronus Forsiuksesta muistuttaa siitä lukijaansa. Kuinka monta kiinnostavaa hah-moa onkaan jäänyt pois muodista, syr-jäytynyt sosiaalisesti ajatustensa epäkorrek-

tiuden vuoksi tai unohdettu jostain muusta syystä? Suomeksi Swedenborgia on julkaistu vuosisadan alkupuoliskolla, mutta eipä niitä niteitä juuri löydä muualta kuin yliopisto-kirjastojen pölyisistä holveista.

Vaikka Swedenborgista puhutaan yleensä outona lintuna, henkiennäkkijänä ja mystikkona, Siukosen käännös valottaa nyt miehemme toista, tieteellisempää puolta. Yllät-tävää kyllä, omaa uskonlahkoakin lanseeranneen mystikon myytin takaa paljastuikin ahkera, isommin saarnamiestä muistuttama-ton tiedemieshahmo, jonka suurin elämän-urakka liittyi enemmän yleishyödyllisiin asi-oihin – talouselämään, teollisuuteen ja poli-tiikkaan – kuin salatieteilyyn. On huomioi-tava, että se minkä omasta aikaperspektiivis-tämme luemme epätieteeksi ja hullutuksiksi, saattoi Swedenborgin aikana olla aivan vaka-vasti otettavaa asiaa. (Tässä kohdin on tosin varauksella mainittava, että monet aikalaiset-kin pitivät Siia täytenä hulluna.) Swedenborgin omaleimaisin tuotanto, keskustelut henkien kanssa jne. syntyivät vasta hänen myöhäisvuosillaan mystiikan, intuition, henkiennäkemisen ja runollisen ilmaisun kei-noin. Amerikkalainen transsendentalisti Ralph Waldo Emerson hehkutti Swedenborgin jättäjämaisuutta ja yleisneroutta sa-noen hänen olleen yksi kirjallisuuden mam-muteista ja mastodonteista, jonka suuruutta eivät kykene mittaamaan edes tavallisten op-pineiden tieteelliset seurak. Emersonin mie-lestä Swedenborg kykeni poikkeuksellisen lahjakkaasti yhdistämään runollisen ja tie-teellisen maailman kokemisen. Emersonin varhasteos *Nature* (1836) onkin pitkälti ”swedenborgilainen”: ajatuksena on, että kaikki luonnossa toistaa samoja voimia ja pe-ruseriaatteita. Kaikilla aineellisen maailman asioilla on vastineensa hengen maailmassa.

Kiinnostavin kirjaan sisällytetyistä Swe-denborgin artikkeleista ei suinkaan ole nimi-artikkeli, vaan kaksi viimeistä tekstiä, joissa ruotsalaisfilosofi keskustelee henkimaail-massa kuuluisien ajattelijoiden ja enkelien kera. Nämä luvut kannattaa ehdottomasti lukea jokaisen, joka ei suhtaudu turhan vaka-vasti itseensä ja omiin ajattelijanlahjoihinsa. Ja tyylikin on filosofiselle tekstille poikkeuk-sellisen mukaansatempaava, suorastaan hul-vaton. Esimerkiksi ”Keskustelu Aristoteleen kanssa” alkaa varsin iskevästi: ”Saadakseen lisää tietoa erilaisista asioista Merkuriuksesta saapui henkiä tapaamaan erästä meidän maailmastamme tullutta henkeä, joka oli maan päällä eläessään ollut kuuluisa oppi-neisuudestaan ...”. Tämän paljonpuhuvan

intron jälkeen Swedenborg kuvailee, kuinka alavasemmalta häntä lähestyneet henget se-littävät olevansa loogikkoja ja metafysiiko-ja, jotka valittelevat filosofisten ongelmien saattaneen heidät kurjaan jamaan. Nämä surkeat henget olivat nimittäin pohtineet asi-oi-ta vain kunnianosoitusten ja vaikutusval-lan vuoksi. ”He valittivat nyt elävänsä surke-aa elämää, sillä he olivat laiminlyöneet jär-kensä kehittämisen eikä heillä ollut mitään muutakaan päämäärää.” Jopa ”heidän pu-heensa oli hidasta ja ääntämys murisevaa.” Eikä seuraava katkelma, jossa Swedenborg kohtaa Aristoteleen, Leibnizin ja Descartes’n oppilaita, ole filosofisena selitysmallina aina-kaan edellistä latteampi. Keskustelut henki-en kanssa eivät ole kuitenkaan silkkaa liirum-laarumia, vaan niistä voi havaita myös anka-ran ajattelutyön tuloksia, pyrkimyksen löy-tää rationaalisen selityksen sielun toiminnal-le tai henkiselle maailmalle.

Siukosen käännöstä minun on turha al-kaa alkuteokseen vertailemaan, sillä latinan-taitoni rajoittuvat lähinnä Asterix-tasolle. Jätänkin vertailun latinisteille. Käsillä oleva käännös itsessään vaikuttaa ihan kelpo ta-varalta, eikä Siukosen asiaan paneutunut ja perusteellinen johdanto suinkaan sitä ulos-mittaa (vaikka esimerkiksi Jan Blomstedt toisin HS:n arviossaan antoi ymmärtää). Pi-kemminkin perinpohjainen johdanto Swe-denborgiin on perusteltu jo siinäkin mieles-sä, ettei häntä tunne nykyisin juuri kukaan. Koska johdannosta on kuitenkin tullut kir-jan hallitseva osuus, teoksen nimeämistä ol-taisiin vielä voitu harkita: ehkä sen sisältöä kuvailisivat paremmin vaikkapa nimikkeet *Otteita Emanuel Swedenborgin elämästä ja ajattelusta* tai *Swedenborgin ihmeellinen maailma*. Ja tekijäksi oltaisiin aivan ansaitusti voitu merkitä Jyrki Siukonen.

Antti Immonen

ISÄ, POIKA JA BUDDHALAISUUS

Jean-François Revel ja Matthieu Ricard: *Munkki ja filosofi*. Basam Books, Helsinki 1999. 358 s.

Jean-François Revel on kirjoittanut useita länsimaista filosofiaa ja politiikkaa käsitte-leviä teoksia. Hän on opettanut filosofiaa yli-opistossa mutta siirtyi sittemmin journalis-min pariin ja toimikin mm. L'Express-viik-kolehden päätoimittajana. Hänen poikansa